

Két ritka rovar a Mátrából: *Cordulegaster bidentatus* Sélys, 1843 és *Diura bicaudata* (Linnaeus, 1758) (Insecta: Odonata, Plecoptera)

KOVÁCS TIBOR

ABSTRACT: (Two rare insects from the Mátra Mountains: *Cordulegaster bidentatus* Sélys, 1843 and *Diura bicaudata* (Linnaeus, 1758) (Insecta: Odonata, Plecoptera).) The *Cordulegaster bidentatus* and the *Diura bicaudata* has been unknown from the Mátra Mountains so far. The latter one was collected merely from the Börzsöny Mountains in Hungary more than 30 years ago.

A cikkben szereplő *Cordulegaster bidentatus* és *Diura bicaudata* szitakötő illetve álkérész faj a Mátra területéről eddig ismeretlen volt. Az utóbbit hazánkban csupán a Börzsönyből gyűjtötték, több mint 30 évvel ezelőtt.

Cordulegaster bidentatus Sélys, 1843 (Odonata: Cordulegastridae)

Európában a hegyvidékeken elterjedt faj, mely Skandináviából és a Brit-szigetektől hiányzik (ASKEW, 1988). Hazánkban szórványos előfordulása, az Északi-középhegység területéről STEINMANN (1962) összefoglaló munkája a Börzsönyből, a Bükkből és a Zempléni-hegységből közli. A későbbiekben e helyeken kívül AMBRUS *et al.* (1994) még az Aggteleki-karsztról említi, TÓTH (1987) a Mátra szitakötő faunáját feldolgozó cikkében nem szerepel. A hegység több pontjáról, forráslápokból és patakokból egyaránt sikerült kimutatni lárváit 440–820 m tengerszint feletti magasságig. Gyűjtőhelyei közül az Áldozó- és a Szuhai-patakban a cikkben szereplő másik fajt is megtaláltuk.

Új adatok. Mátraalmás: Péter hegyese ÉNy 400 m, Szuhai-patak, 820 m tszf., DU10, 1998.04.02., 1 lárva, Kovács T. - Nagybátony: Ágasvár alja, Mézes-kút patakja, 480 m tszf., DU10, 1998.09.20., 1 lárva, id. Kovács T., Kovács T.; Dorogházi vadászház, Lengyendi-patak, 600 m tszf., DU10, 2000.02.11., 1 lárva, id. Kovács T., Kovács T. - Parád: Kőrismocsár Ny 800 m forrásláp, 680 m tszf., DU20, 1996.06.11., 1 exuvium, 2 imágó, Kovács T.; Pisztrángos-tó, ÉNy 20 m, forrásláp, 660 m tszf., DU20, 1997.07.31., 8 lárva, Kovács T., Varga A. - Parádsasvár: szuhai út, Áldozó-patak, 440 m tszf., DU20, 1996.07.24., 1 lárva, Ambrus A., Kovács T.; Parádsasvár: Üveggyári-víztároló Mogyorós-völgyi tápláló patakja, 440 m tszf., DU20, 1996.09.04., 2 lárva, Kovács T.

Diura bicaudata (Linnaeus, 1758) (Plecoptera: Perlodidae)

Holarktikus elterjedésű boreo-alpin faj, mely Európából Fennoskandiából, Közép-Európa hegyvidékeiről és a Brit-szigetektől ismert (SOLDÁN *et al.*, 1998). A Magyarország Állatvilága sorozat Álkérészek-Plecoptera kötetében (STEINMANN, 1968) még a várható fajok

közt sem szerepel. Első és ez ideig egyetlen hazai előkerüléséről ÚJHELYI (1969) számol be: 8 hím és 1 nőstény imágót gyűjtött a Börzsönyben, a Nagy-Vasfazék-pataknál 1966. május 5-én. A Mátra öt patakjából mutattuk ki lárváit - egy alkalommal az imágó kinevelése is megtörtént. Ellentétben az előző fajjal, a lárvák csak a gyors áramlású vizekben élnek. Az élőhelyek közös jellemzője a magas tengerszint feletti elhelyezkedés (630-820 m) és a vízfolyásokat kísérő erdők zártsága. Mivel e területeken a vizek szennyeződése ritka, leginkább a „tarvágás” veszélyeztetheti a populációk fennmaradását (ez a *Cordulegaster bidentatus*-ra is érvényes). A fajt gyűjtőhelyein a 9 eredményes mintavétel során a következő kérészlárvák társaságában találtuk: *Baetis muticus* (1), *Baetis rhodani* (6), *Ecdyonurus* (2), *Electrogena* (6), *Epeorus sylvicola* (3), *Ephemera danica* (4), *Habroleptoides confusa* (5), *Metreletus balcanicus* (1), *Paraleptophlebia submarginata* (1), *Rhithrogena* (6). A felsorolásnál zárójelben az együttes előfordulási alkalmak száma található. Lárvoját az 1. ábra szemlélteti.

Új adatok. Gyöngyössolymos: Csonka-bérc, Aranybánya-folyás nyugati oldalága, 680 m tszf., DU20, 1998.11.20., 2 lárva, Kovács T., Sipeki Z. - Mátraalmás: Péter hegyese ÉNy

1. ábra. *Diura bicaudata* (Linnaeus, 1758) lárvojája

400 m, Szuhai-patak, 820 m tszf., DU10, 1998.04.02., 2 lárva (1 érett), id. Kovács T., Kovács T.; Szabó-vágás, Szuhai-patak, 630 m tszf., DU10, 1998.03.21., 1 lárva, id. Kovács T., Kovács T.; 1999.03.27., 1, id. Kovács T., Kovács T.; 1999.12.16., 1 lárva (laboratóriumi körülmények közt 2000.03.24-én imágóvá alakult), id. Kovács T., Kovács T. - Parád: Pisztrángos-tó, É 50 m, patak, 660 m tszf., DU20, 1997.07.31., 2 lárva, Kovács T., Varga A.; Pisztrángos-tó, ÉNy 500 m, patak, 640 m tszf., DU20, 1997.07.31., 1 lárva, Kovács T., Varga A. - Parádsasvár: Fekete-tó D 150 m, Áldozó-patak, 700 m tszf., DU20, 1998.04.02., 1 lárva (érett), id. Kovács T., Kovács T.; 2000.04.08., 2 lárva (1 érett), Kovács T.

IRODALOM

- AMBRUS A., BÁNKUTI K., KOVÁCS T. (1994): Adatok az Északborsodi-hegyvidék Odonata faunájához. (Data to the Odonata fauna of Északborsodi-hegyvidék.) - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 19: 51-58.
- ASKEW, R. R. (1988): The Dragonflies of Europe. - Harley Books, Martins, 291 pp.
- SOLDÁN, T., ZAHRÁDKOVÁ, S., HELEŠIC, J., DUŠEK, L. & LANDA, V. (1998): Distributional and Quantitative Patterns of Ephemeroptera and Plecoptera in the Czech Republic: A Possibility of Detection of Long-term Changes of Aquatic Biotopes. - Folia Fac. Sci. Natur. Univ. Masarykianae Brunensis, Brno, 305 pp.
- STEINMANN, H. (1962): A magyarországi szitakötők faunisztikai és etológiai adatai. - Folia ent. hung. 15: 141-198.
- STEINMANN, H. (1968): Álkérészek-Plecoptera. - In: Magyarország Állatvilága (Fauna Hungariae), V, 8. Akadémiai Kiadó, Budapest, 185 pp.
- TÓTH, S. (1987): A Mátra-hegység szitakötő (Odonata) faunája. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 12: 23-42.
- ÚJHELYI, S. (1969): Data to the Knowledge of the Distribution of Stone Flies (Plecoptera) in Hungary. - Opusc. Zool. 9 (1): 171-182.

KOVÁCS Tibor
Mátra Múzeum
H-3200 GYÖNGYÖS
Kossuth L. u. 40.
E-mail: koati@matavnet.hu